

JADWIGA ZABIELSKA

ur. 1912; Włostowice

Miejsce i czas wydarzeń	Włostowice, dwudziestolecie międzywojenne
Słowa kluczowe	Włostowice, dwudziestolecie międzywojenne, cmentarz żydowski, Żydzi, wykorzystanie macew, Niemcy

Cmentarz żydowski w przedwojennych Włostowicach

Za mojej pamięci już nie chowali [tam zmarłych], tylko przychodzili Żydzi się modlić na swoich mogiłach. W jesieni to już ciągle ich tu było. [Cmentarz był] przed tą ulicą, gdzie potem był ten zakład, po tym zakładzie ktoś tam kupił [teren]. W tej ulicy straszne błoto było, jak przyszła jesień, to już trzeba było buty gubić. Niemcy ułożyli z tych pomników drogę i tak zostało.

[Cmentarz] ogrodzony był, z kamienia był zrobiony parkan. Nie było bramy, tylko jakaś furtka była i oni tą furtką przechodzili. A tak tylko pomniki te były i tam był jakiś budynek nieduży w rogu jednym, ale tam nic nie robili w tym budynku, stał tak. Wcześniej może tam coś było, ale za mojej pamięci to już nie było nic, tylko pusty stał, a później, jak ten zakład [był], to go rozebrali pewnie. Drewniany [był], taki nieduży, jak mój pokój.

Widziało się tych Żydów, jak oni tam się modlili nad tymi swoimi grobami. Jako dzieci tośmy patrzyli przez to ogrodzenie, jak oni się tam modlą, jak to dzieci – zawsze ciekawskie to. Kiwali się i tam wymawiali po swojemu [modlitwy], ale jak i co to nie wiem, ja się nie znam na tym, po żydowsku się modlili.

W Puławach to już w ogóle nic nie wiem, tylko wiem, że tam już później chowali i tam bożnicę mieli swoją. W Puławach są jeszcze prawdopodobnie resztki bożnicy, na Górcie.

Po wojnie [na terenie cmentarza] zrobili tę fabrykę, wyrabiali papierośnice, to tu sporo ludzi pracowało. A te pomniki zostały w tej ulicy. Leżą tam na dnie, bo już teraz zrobiona przecież jest inna [nawierzchnia].

Data i miejsce nagrania	2003-09-15, Puławy
Rozmawiał/a	Tomasz Czajkowski
Redakcja	Justyna Molik
Prawa	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"